

unicef
BM Çocuk Fonu

Belarus Cumhuriyeti
Sağlık Bakanlığı

unicef
BM Çocuk Fonu

BM Çocuk Fonu (UNICEF)
Belarus Cumhuriyeti Temsilciliği
e-posta: unicef@tut.by

**ERKEK VE KIZ
KARDEŞLERİN
YETİŞTİRİLME
ÖZELLİKLERİ**

Çocuğun kişiliğinin oluşumu ailede başlar. Sadece yetişkinlerle değil, aynı zamanda akranlarla, çocuktan biraz daha büyük veya daha küçük çocuklarla da iletişim kurmak önemlidir. Erkek ve kız kardeşlerin bulunduğu bir ailede, aralarındaki etkileşim her çocuğun kişiliğinin gelişimini de etkiler.

Yabancı psikolojide ana araştırma alanlarından biri, çocuğun ailedeki doğum sırasına bağlı olarak gelişim özelliklerinin incelenmesidir. Çocuğun, kız ve erkek kardeşleri arasındaki konumunun, tüm gelecek yaşamı için ayrı bir önem taşıdığı belirtilmektedir. Bu konum ailedeki çocuk sayısı, cinsiyetleri ve doğumları arasındaki süreye göre belirlenmektedir. Çocukların yaşları ne kadar yakınsa gelişimleri sırasında birbirleri üzerindeki etkileri de o kadar fazla olur. Bir çocuğun ailedeki doğum sırasının (pozisyonunun) belirleyici öneme sahip olduğuna inanılmaktadır.

Ayrıca şu da önemlidir:

- Kardeşler arasındaki ilişkiyi belirleyen annenin çocuklara karşı tutumu;
- Büyük kardeşlerin küçüklerin sosyal becerilerinin gelişimi üzerindeki etkisi;
- Kardeş cinsiyetinin kimlik oluşumuna etkisi;
- Küçük kardeşle ilgilenmek, büyük kardeşte sosyal davranış ve sorumluluk duygusunun oluşmasına katkıda bulunan bir koşuldur.

Belirli bir durum bağlamında, ilkokul öğrencisi için hem ebeveyn hem de kardeş duygusal açıdan önemli bir aile üyesi olabilir. Sorunlu bir durumda (örneğin ayrılık durumunda, küçük kardeşlere hediye seçimi durumunda), ailenin en önemli üyesi annedir. Aynı zamanda, boş zamanlarını değerlendirmede kardeş, oyun ve ortak faaliyetlerde bir partner olarak önemli olduğundan, önemli bir aile üyesidir.

Çocuklar arasındaki yaş farkı ne kadar küçükse aralarında o kadar sık çatışma çıkar ve bunların nedenleri küçüktür, örneğin; ortaokul çocukları ve daha küçük okul çocukları, kural olarak, bazı şeyleri paylaşmadıkları veya oyunda "üstünlük" isteği nedeniyle kavga ederler. Yaş farkı ne kadar büyük olursa çatışmalar o kadar az olur, ancak bunların ortaya çıkma nedenleri daha ciddidir.

KARDEŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN YAŞ FARKLARINDAN VE ÇOCUKLARIN YAŞ ÖZELLİKLERİNDEN KAYNAKLANAN BAZI ÖZELLİKLERİ.

ORTAOKUL VE BEBEKLİK DÖNEMİ.

Ortak faaliyet bir oyundur. Annenin bebeğin bakımına yardımcı olma sürecinde de etkileşim gerçekleştirilir. Çocuklar birlikte çok zaman geçirirler. En büyük çocuk annesiyle güvene dayalı, yakın bir ilişki geliştirir.

ORTAOKUL VE ERKEN YAŞ DÖNEMİ.

Ortak aktivite; oyun (oyuncak ile oynamak, açık hava oyunları). Çocuklar birlikte çok zaman geçirirler. Büyük ve küçük çocuklar ile anneleri arasında güvene dayalı, yakın ilişkiler gelişir.

ORTAOKUL VE OKUL ÖNCESİ DÖNEM. Ortak faaliyet; oyun oynamak (oyuncaklı oyunlar, bilgisayar oyunları). Çocuklar birlikte çok zaman geçirirler. Herhangi bir zorlukla (eğitim faaliyetlerinde, diğer insanlarla ilişkilerde) her iki kardeş de annelerine dönecektir. Sık sık kavga ederler, bunun nedeni paylaşılmayan oyuncaklar ve diğer şeylerdir.

ORTAOKUL VE ERGENLİK DÖNEMİ.

Ortak faaliyetler çizim yapmayı ve kitap okumayı içerir. Herhangi bir zorlukla (hem eğitim faaliyetlerinde hem de diğer insanlarla ilişkilerde) her iki kardeş de annelerine başvurur. Kavgalar daha çok gencin agresif davranışları nedeniyle ortaya çıkar.

ORTAOKUL VE GENÇLİK DÖNEMİ.

Ortak faaliyetler arasında; film izlemek, yürümek, konuşmak yer alır. Zorluklarla (hem eğitim faaliyetlerinde hem de diğer insanlarla ilişkilerde), ortaokul çocuğu ağabeyine veya kız kardeşine yönelecektir.

BÜYÜK BİR AİLEDE kardeşler arasındaki ilişkiler özel bir şekilde gelişir. Tipik olarak en küçük çocuklar daha yakından etkileşime girer. Böyle bir ailedeki daha büyük çocuklar, etkileşimin genel kardeş ilişkileri sistemine göre daha yakın olduğu ayrı bir grubu temsil eder. → Üç çocuklu ailelerde etkileşim yaş farkına bağlıdır, yani ne kadar küçükse çocuklar o kadar çok etkileşime girer ve dolayısıyla birbirlerini etkiler.

KÜÇÜK VE BÜYÜK KARDEŞ ARASINDAKİ FARK NEDİR?

Büyük çocuklar. Tarihsel olarak, daha büyük çocuklara genellikle daha büyük sorumluluklar, haklar ve sorumluluklar verilmiştir (mülkiyet, ünvan ve statüyü miras alma hakları dâhil). Buna göre daha büyük çocuklar geleneklerin devamlıdır: Sorumludurlar, genellikle muhafazakârdırlar, başarılar için çabalarlar ve ailenin onuru ve itibarı konusunda endişelenirler. Bu neden olur?

En büyük çocuğun ilk başta tek çocuk olarak yetiştirildiği gerçeğiyle başlayalım. Sonra ayrıcalıklı konumu onun için alışık hâle geldiğinde, ebeveynler için o konumu yeni doğan alır. Bu tür bir "ele geçirme" 5 yaşından önce gerçekleştiğinde, özellikle ikinci çocuk aynı cinsiyettense çocuk tarafından çok acı verici bir şekilde algılanır. Bu, büyük çocuğun yaygın davranışlarından birini tetikler: Ebeveynlerinin onu yeni doğandan daha fazla sevmeye devam etmeleri için iyi olmak için çok çalışır. En büyük çocuk genellikle birçok ebeveynlik niteliği kazanır: Bakıcı olabilir, sorumluluk alabilir ve liderlik pozisyonu üstlenebilir. Yüksek başarıya yapılan vurgu, büyük çocuğu daha bilinçli ve ciddi yapar. Ancak eleştirileri çok hassas bir şekilde karşılıyor.

Küçük çocuklar. Kültürel ve tarihsel stereotipler açısından bakıldığında, küçük çocuk genellikle "romantik bir kahraman", bir "maceracı", kendi yolunu çizmek zorunda olan geleneklerin kırıcsıdır (en azından "Çizmeli Kedi" masalını veya bizim Aptal İvanuşka'yı hatırlayın). Eskiden nadiren büyük bir ebeveyn mirası aldıkları için bir zamanlar macera ve zenginlik arayışıyla evlerini terk ederek yeni toprakları keşfedenler bu tip insanlardı. Şimdi her şey daha farklı.

En küçük çocuk, yeni doğan bebeğin gelişle travma yaşamadı. Tüm aile için uzun süre "en sevilen bebek" olur ve çocukluğu çoktan geçmiş olsa bile genellikle şımartılmaya devam eder. Ebeveynler küçük çocuklardan çok daha az şey bekler ve onlara daha az baskı uygular. Bu nedenle daha az başarı elde etme eğilimindedir. Öz disiplinden yoksundur ve karar vermek onun için zor olabilir. Ailenin en küçüğü olmaya alışkın olduğundan, saldırgan olmanın boşuna olduğunu bilir ve istediğini elde etmek için manipülatif yollar geliştirir:

Ortanca çocuk. Aynı zamanda bazılarında göre büyük bazılarında göre ise küçüktür. Bu nedenle her iki grubun özelliklerini de özümser ve kendini tanımlamakta çoğu zaman zorluk çeker. Ancak ortanca çocuklar genellikle farklı insanlarla iyi anlaşabilirler, çünkü kardeşleriyle barış içinde yaşamayı öğrenmek zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla oldukça esnek ve diplomatik olduklarını ve farklı koşullara uyum sağlayabildiklerini kanıtlıyorlar.

Tek çocuk, büyük ölçüde aynı cinsiyetten ebeveyninin özelliklerini miras alır. Genellikle kendisiyle baş başa kalmakta rahattır, ancak ihtiyaç duyduğunda sessizce yardım kabul eder. Ebeveynler tek çocukları için yüksek beklentilere sahip olma eğiliminde olduklarından, çocuk hem okulda hem de hayatının diğer alanlarında başarılı olma eğilimindedir ve yaptığı her şeyde başarılı olamazsa son derece hayal kırıklığına uğrayabilir. Tek çocuk diğer çocuklarla günlük etkileşime alışkın olmadığından, yakın ilişkilere uyum sağlaması zor olabilir. Günlük yaşamdaki iniş çıkışları algılayamaz ve bu nedenle normal ruh hâli değişikliklerini anlamakta ve kabullenmekte zorluk çeker. Şu anda kendisine kızgın olan kişinin yakında gülüp şakalaşacağı gerçeğine alışmıyor.

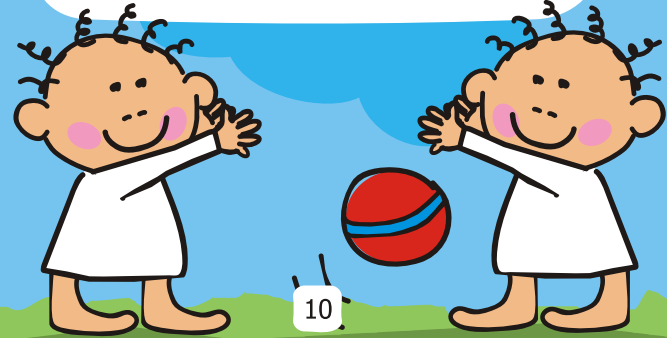
İkizler, çocukluk kıskançlığına en az duyarlı olanlardır. Tam tersine, birbirleri üzerinde çok büyük etkileri var ve birçok açıdan ayrı küçük bir ekip oluşturuyorlar (hatta bazen kendilerini tek bir kişi gibi hissediyorlar). İnsanların onları birbirinden ayırmakta güçlük çekmesi onları çok eğlendirir, sınavlarda ya da çocuk şakalarında sık sık birbirlerine yardım ederler. Erkek kardeşlerin, kız kardeşlerin veya sınıf arkadaşlarının onlar üzerinde çok az etkisi vardır. Bu şekilde mükemmel ekip çalışması becerileri geliştirirler, ancak kendi özel hayatlarını düzenlemek için bile birbirlerinden ayrılmaları çok zor olabilir.

ÇOCUĞUNUZUN BİRİNİ DİĞERİNDEN DAHA FAZLA VE DAHA GÜÇLÜ SEVMEK MÜMKÜN MÜ?

İkinci bir çocukla durum oldukça farklı olabilir. Burada hem büyükanne yaşanır hem de anne deneyim kazanır, kendine güvenir, yetkinleşir; psikolojik olarak ilk kez gerçek bir anne olur. Bu arada, bu durum genellikle hem çocukların kıskançlığını artırır hem de çocuklarına farklı davrandığı için annede suçluluk duygusu uyandırır. Dolayısıyla bu arka plana karşı yapılan pek çok saçmalık vardır (büyük çocuğa daha fazla izin verilir veya tam tersine, onlara neden daha kötü davranılabileceğine dair bahaneler bulunur).

Bunun birkaç açıklaması olabilir. Öncelikle ülkemizde çocukların yetiştirilmesinde büyük rol eski nesil, yani büyükanne ve büyükbabalar tarafından oynanmaktadır. Kural olarak ya yeni doğan bebekle aynı evde yaşarlar ya da genç ebeveynlere sürekli yardım etmeyi (ya da daha iyisi, onları denetlemeyi) görevleri olarak görürler. Ve bu anlaşılabilir bir durum: Genç bir annenin çok fazla sorunu ve az deneyimi vardır ve streslidir. Bu nedenle büyükanne torununu öyle bir ilgiyle kuşatabilir ki dışardan bakıldığında bu iki kadından hangisinin çocuk için gerçek bir anne olduğunu her zaman anlayamazsınız.

Bir erkek çocuğun doğumunun büyük bir hediye olarak görüldüğü ve ailenin idolü hâline geldiği durumlar varken ebeveynler bir kız çocuğuna karşı daha soğuk bir tutum sergileyebilir. Bekâr annelerin, bir erkeği kaybetme korkusu başlangıçta evli kadınlara göre daha güçlü olduğundan, genellikle oğullarına daha fazla ve daha uzun süre baktıkları da bilinmektedir.

Bir ailede iki çocuk varsa ve çocuklardan biri açıkça ebeveynlerden birine, diğeri ise diğerine daha çok benziyorsa (karakter, stratejiler, yetenekler, görünüm), bu çocuklara yönelik tutumlar ebeveynlerin benlik imajından güçlü bir şekilde etkilenebilir. Ebeveynin benlik imajı yüksekse küçültülmüş portresine iyi davranacak; düşükse çocuğa sempati duyacak veya böyle bir aynaya bakmak istemiyormuş gibi onu reddedecektir. Eşler birbirleriyle iyi geçinir ve birbirlerini severlerse çocuklarında da bu özellikleri seveceklerdir (ya da tam tersine, "o senin üzerine titiyor" diye dehşete düşeceklerdir).

Bu nedenle her iki cinsiyetten çocuğunuz varsa aralarında her şeye izin verilen bariz "favoriler" olup olmadığına veya tam tersine, kendilerini ön yargılarınızdan kurtarabilecekleri yetişkinliği itaatkâr bir şekilde beklemek zorunda olan zavallı Sindirellalar olup olmadığına dikkat edin.

Psikolojik olarak hem dışlananlar hem de favoriler hâlâ travma yaşamaktadır. Birinciler küskündür ama özgür değildir: Hayatlarını ne pahasına olursa olsun sevgi ve kabul gördüklerini kanıtlamaya çalışarak geçirirler. İkincisi şımarıktır ve gerçek ve en önemlisi bağımsız bir hayata hazırlıksızdır.

KARDEŞ REKABETİ

Çok uzun bir süre boyunca çocuk mutlak bir egoisttir. Kendisi için ebeveyn bakımını kimseyle paylaşmak istemez. Bu nedenle her ceza aldığı anda, rencide edildiğinde, komşusunun çocuğunu onun önünde övdüğünde ya da beklentilerini karşılayamadığını açıkça ifade ettiğinde tedirginlik hisseder. Ve ikinci çocuk evde belirdiğinde, ilk doğan, kendisinin yeterince iyi, itaatkâr, yetenekli, gayretli olmadığına karar verebilir ve bu nedenle "yedek" bir çocuk sahibi olmaya karar verdir, çünkü ilkinde başarısız oldunuz şeklinde düşünebilir. Bu nedenle çocuklar büyüdüklerinde bile birbirlerini bilinçsizce rakip olarak görmeye devam ederler ve ilişkilerinde çok az hoşgörü vardır. Ek olarak, kardeşler birbirlerini sadece kıskanmakla kalmaz, aynı zamanda korurlar çünkü bilinçsizce bir erkek/kız kardeşin kendi zihinsel konfor alanlarına yönelik bir girişiminden korkarlar.

Ebeveynler, kardeşler arasındaki çatışma durumları veya kronik kıskançlık konusunda nadiren doğrudan bir psikoloğa başvururlar.

Genellikle çocuklardan yalnızca birine, daha kaba veya içine kapanık olana yardım etmek isterler ve onun antisosyal davranışını değiştirerek bir bütün olarak ailedeki durumu iyileştireceklerini öne sürerler. Çoğu zaman, ikinci çocuklar ebeveynlerin endişe kaynağıdır. Bu çocuklarla ilgili temel sorun, rol model olacak şekilde yetiştirilmeleridir.

İlk doğan çocuğun ideallerini ve beklentilerini tam olarak karşılayamadığı konusunda hemfikir olan ebeveynler, ikinci çocuğun en iyisi, en akıllısı, en güzeli, en iyisi olmasını ister... Bununla birlikte, ikinci çocuk kaç yaşında olursa olsun, her zaman zayıf konumdadır, sadece ebeveynler tarafından değil, aynı zamanda bir ağabey veya abla tarafından da bakılır, bu nedenle kendi önemini hissetmez, genellikle düşük benlik imajına sahiptir; dolayısıyla isyan eder, kavga eder.

Kardeşlerin birbirlerini ittikleri, tekmeledikleri, ısırıkları ve saçlarını çektikleri, ebeveynlerin uzaktan duyabileceği kadar çok çığlık attıkları zamanlar vardır. Bu davranışın birbirlerinden çok ebeveynlere yönelik olduğu açıktır.

NELERE DİKKAT ETMENİZ GEREKİR?

Bazen kıskançlık, ilkokuldaki düşük performansın nedenlerinden biri olabilir. Küçük çocuk kural olarak, ebeveynlerden daha fazla zaman ve enerji alır ve büyük çocuk okula gittiğinde, kendisi için yeni bir ortama girer, ev ödevi alır. Ve ebeveynlerin dikkatini kendilerine çekmek için bu zorluklardan yararlanabilir. Sonuçta sorumluluklarıyla ne kadar kötü başa çıkarsa uyum sağlaması o kadar zorlaşır, daha fazla yardım ve desteğe ihtiyaç duyulur, ebeveynlerin küçük çocuğun ihtiyaçlarıyla değil, kendi sorunlarıyla ilgilenmesini kolaylaştırabilir. Ve sonra semptomun -zayıf akademik performans- okul hayatı veya çocuğun entelektüel yetenekleriyle hiçbir ilgisi olmayan ikincil bir faydası vardır: Ebeveynlerin zamanını ve dikkatini çekmesini sağlar.

Çocuklar arasındaki güçlü kıskançlığın ebeveyn çatışmasının bir yansıması olduğu görülür. Elbette, kendilerine ait bir şey hakkında tartışılır, ancak çatışmada genellikle ebeveyn davranış modellerini kullanırlar ve anlaşmazlıkların özü ebeveynlerinkiyle aynıdır. Kim kimi dinleyecek, odayı temizleme sırası kimde, müziğin sesini kim daha çok açacak, kimin arkadaşları daha iğrenç vs. Böyle bir durumda çocukları bir araya getirmek faydasızdır, çünkü önce ebeveynlerin uzlaştırılması gerekir.

Kişisel eşyalar çocuklar için çok önemlidir, bireysellik duygularını beslerler. Ve eğer kardeşler sürekli olarak bu şeyleri alıyor ya da bozuyorlarsa çocuklar bunu sizin hırsızlık ve hatta şiddete karşı gösterdiğiniz davranışla aynı şekilde değerlendirebilirler. Doğal olarak, zaman zaman kardeşler birbirlerine karşı öfke, nefret ve kızgınlık duyguları beslerler. Yetişkinler bunu dikkatle görmezden gelirse düşmanlık basitçe gizlenir ve burada kızgınlık, yanlış anlaşılma, suçluluk veya korku duygularıyla beslenir. Çocukların her birine adil davranıldığını hissetmeleri önemlidir. Adil olmak mutlaka eşit olmak anlamına gelmez. Bir çocuğa kız ya da erkek kardeşiyle aynı şeyi vermek yerine, onun özel ihtiyaçlarıyla özel olarak ilgilenirseniz ilginizi kesinlikle takdir edecektir.

Her çocukla etkileşime geçmek için özel zaman ayırın. Aileye yeni bir çocuk geldiğinde, sadece büyük çocukla etkileşime girmek için ayrılmış bir zaman belirleyin. Dışarıdaki hiçbir şeyin bunun önüne geçmesine izin vermeyin. Daha büyük olan çocuğun her zaman ebeveyniyle baş başa geçirebileceği özel bir zamanı olduğunu bilmesi gerekir.

Çocuklar arasındaki farklılıklara saygı gösterin.

Kahvaltıda her çocuğa aynı miktarda krep vermek adil olmaz mı? Ancak bu "adil" muamele, her çocuğun farklı bir iştahı olabileceği gerçeğini dikkate almaz. Eğer şunu duyarsanız: "Neden o üç krep aldı ve ben sadece iki tane aldım?" - cevap: "Hâlâ aç mısın? Bütün krep mi istersin, yoksa yarım krep mi? Bütün mü? Hemen getiriyorum." Böylece anlamsal vurgular değişir. "Ağabeyin kadar alıyorsun" demiyorsunuz, şimdi tamamen farklı bir şey söylüyorsunuz: "Kişisel isteklerinizi yerine getirmeye hazırım."

TARTIŞMA

Bu sorunun çözümü yoktur, ancak çok ileri gitmemek kaydıyla bazı tartışmaların olumlu bir rol oynayabileceğini unutmamak önemlidir. Stres ve kavgalar, yeni ve daha istikrarlı bir ilişkiler düzeyine geçişin bu şekilde başarılması nedeniyle meydana gelir. Ancak çocuklar bunu çok beceriksizce yaptıklarından ebeveynlerinin yardımına ihtiyaç duyarlar.

Çoğu durumda ebeveynler, çocuklar arasındaki kavgalarda hakem rolü oynamaktan kaçınmalıdır. Ancak bir tartışmanın içine sürüklenirseniz, her çocuğa şikâyetini veya yakınmasını dile getirmesi için bir şans verin ve ardından doğru duyduklarından ve anladıklarından emin olmak için birinden diğerinin şikâyetini kısaca özetlemesini isteyin. Ardından çocukların birlikte çalışarak tartışmayı çözmenin olası yol ve araçlarının bir listesini yapmalarını sağlayın. Bu durumda, sadece tartışma çözme sorumluluğunu çocuklara geri vermekle kalmayacak, aynı zamanda onlara hayatın çeşitli aksaklıklarının, engellerinin ve olumsuz anlarının üstesinden nasıl geleceklerini de öğreteceksiniz.

Herkese konuşma şansı verin. Bir çocuk bir kuralın geliştirilmesinde yer almışsa kuralın ihlal edilmediğinden emin olmaya çalışacaktır. Ancak ona yukarıdan bir kural dayatılırsa muhtemelen yine de onu çiğnemeye çalışacaktır. Aile içinde yeni davranış kurallarını pekiştirin. Eğer bir kural "kavga yok" diyorsa bu kuralı ihlal etmenin disiplin cezası tüm oyunlardan men olmalıdır. Bu çok etkili bir tekniktir. Çocuklar kavga etmeye başladığında anne babalar şunu demeli: "Bu evde kavgaya tolerans gösterilmiyor. Sen buraya otur, sen de buraya otur." Sandalyeler duvara dayalı ve çocukların birbirlerini göremeyeceği şekilde konumlandırılmalıdır. Yaklaşık 5 dakika bekleyin ve ardından çocuklarla kavgaları hakkında konuşun. Şu ana kadar muhtemelen sakinleşmişlerdir; artık savaşmanın makul alternatiflerini tartışmanın zamanı gelmiştir.

DUYGULAR

Çocukların birbirlerine karşı olan duygularından korkmamaları ve bazen kavga edebileceklerini ve bunun sorun olmadığını kabul etmeleri için onlarla bu konuda konuşun. Kardeşlerinizle çocukluk deneyimleriniz ve kavgalarınız hakkında konuşabilirsiniz. Tek çocuksanız muhtemelen kuzenlerinizle etkileşime geçmişsinizdir ya da tam tersi her zaman bir kız veya erkek kardeşe sahip olmanın hayalini kurmuşsunuzdur. Çocuklarınıza hayatlarının olumlu yönlerini birlikte gösterin, bazen onlara ortak görevler verin, her birine eşit davranmaya çalışın. Çocuklar aynı cinsiyettense her birinin kendi hobisi, yeteneği veya ilgi alanı olması daha iyidir, böylece mümkün olduğunca az rekabet etmeleri gerekir.

Çoğu şey ebeveynlerin davranışlarına bağlıdır.

Özellikle çocukların yalan söylemesine izin verilmemelidir. Bunu yapmak için ihtiyacınız olan:

- a) Kardeşlere doğrudan iletişim kurmayı öğretin, yani kıskançlıklarını dolaylı olarak ebeveynlere değil, birbirlerine açıkça ifade etmelerini sağlayın: "Benimle kavga etmeden hoşlanmıyorum...", "Eşyalarımı aldığımda rahatsız oluyorum..." Bu tür ifadeler, çocukların karşılıklı "kırıcı duyguları" aşarak yeni, yetkin iletişim biçimleri aramalarına katkıda bulunur;
- b) Çocuklardan odadan çıkmalarını ve tartışma durumunu kendilerinin çözmelerini isteyin.

Farklı olduklarını ve her birinin kendine göre iyi olduğunu kabul etmeye çalışın. Bu nedenle onları ne pahasına olursa olsun birbirlerini sevmeye, her zaman birlikte olmaya ve sürekli iş birliği yapmaya zorlamayın. Öngörülen sevgi nadiren uzun ömürlü ve samimidir. Elbette sizin baskınız olmadan sadece birlikte olmakla ilgilendikleri bir zaman gelecektir. Ve o zaman akraba değil arkadaş gibi hissedebilecekler, rekabetin yerine iş birliğini koyabilecekler ve bu paha biçilmez deneyimi çocuklarına aktarabileceklerdir. Ve bir gün onlar da bir zamanlar kardeşleriyle nasıl büyük bir kavga ettiklerini gülümseyerek anlatacaklardır.

Kaynaklar:

T.D. Martsinkovskaya, T.M. Malyutina, T.G. Sgefanenko ve diğerleri. Gelişim Psikolojisi; M., "Akademi", 2007.
Aucklander V., Bir çocuğun dünyasına açılan pencereler, -M., Bağımsız şirket "Klass", 1997.
Barkan A.I., Çocuğunuzu anlamayı nasıl öğrenirsiniz, -M, AST-PRESS, 1999.

Sağlık Kurumu "Şehir Klinik Çocuk Psikiyatri Dispanseri"
Psikoloğu **V. Y. Gubkin**